

"המדיום הוא הספר, אין בכלל ספק"

ברשת האינטרנטית מתהווה עולם חדש ויתווה חינוך חדש. ד"ר אשר עידן, הנביא המקומי של הרשת, מסביר מדוע החינוך הטרומ-אינטרנטי חייב להיעלם ולפנות מקום לחינוך של העולם החדש

יורם הרפז

הראשון בישראל בכית ספר באור יהודה וליווה את רבין בביקור בפרויקט חודש לפני הרצח.

כיום הוא מרצה באוניברסיטה הפתוחה ובאוניברסיטת תל אביב ובכל מקום שיש בו עניין ברשת – במטכ"ל, בהתאחדות התעשיינים, בבנקים, בתאגידי ההייטק הגדולים. "עברתי עם אייבי-אם, אינטל, גוגל, סאפ ועוד. הביקוש בא בעיקר מחברות עסקיות גדולות ומרכזי מחקר ופיתוח שרוצים להבין את המגמות של טכנולוגיות האינטרנט והרשתות החברתיות".

במערכת החינוך אין ביקוש?

"שם פוחדים מהרעיונות שאני מייבא מעמק הסיליקון; רוצים להרוג את היבואן, את השליח".

בכל עשור עידן כותב ספר שמסכם את עמדותיו. בעידן המודרני שלו (1990) הוא פרסם את "מהי אידאולוגיה?", שבו פיתח את הרעיון של הסוציולוג מנהיים לפיו "אידאולוגיה היא ראיית ההווה במשקפי העבר ואוטופיה היא ראיית ההווה במשקפי העתיד". לאחר שנעשה אוטופי ונכנס לעידן הפוסט-מודרני שלו פרסם (2000) את ספרו "מדריך למאה ה-21". בקרוב יראה אור ספרו השלישי "שיעסוק בעוצמתו ובמשמעותו של הרשתות החברתיות וידגיש את האינטליגנציה הקולקטיבית שנוצרת בהן".

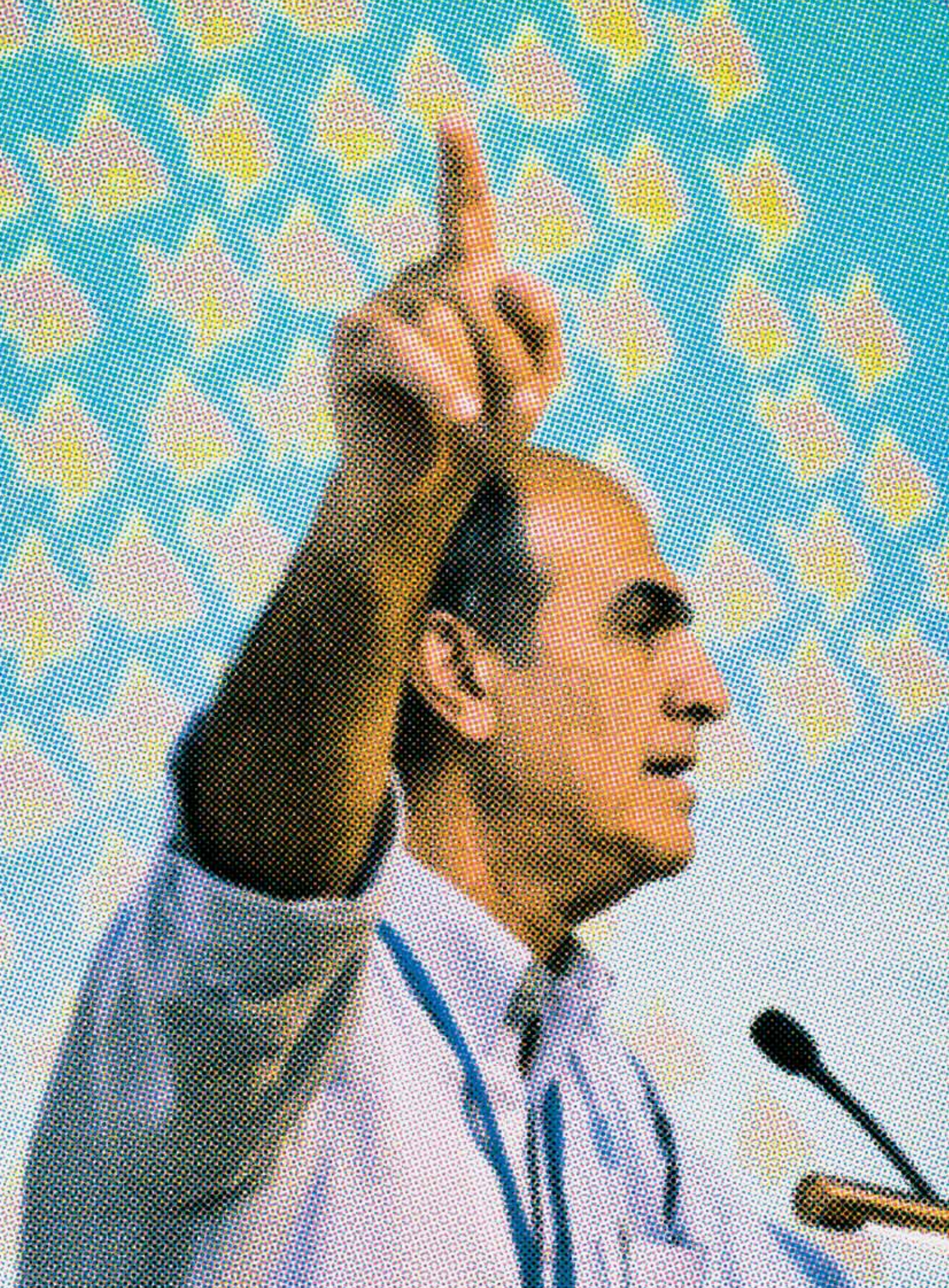
מה זה חינוך אינטרנטי?

כמו שחינוך אורלי הוא חינוך בעל פה, שהיה נהוג בחברות מחוסרות כתב, וחינוך ליטרלי הוא חינוך באמצעות טקסטים במגילות כתובות או בספרים מודפסים, שהיה נהוג בחברות מחוסרות אינטרנט, כך חינוך אינטרנטי הוא חינוך שמנהל שיחות וטקסטים ברשת האינטרנט.

"ר אשר עידן שמח להתראיין להד החינוך, אך התפלא על בקשתי להיפגש איתו "פנים אל פנים". "מדוע לא להיפגש ברשת?", הוא שאל, "זה חסכוני, יעיל וגם אינטימי יותר". סיפרתי לו אנקורטה ידועה על אלכסנדר גרהאם בל, ממציא הטלפון, שחשב שהמציא משחק נחמד, לא יותר. "אנשים הרי לא ירצו לדבר זה עם זה מבלי לראות זה את זה", הוא אמר. "אני עדיין תקוע בהרגל המיושן הזה של 'לדבר ולראות', אמרתי לו. הוא השיב ש"גם את זה אפשר לעשות טוב יותר ברשת".

ד"ר אשר עידן הוא הדובר הנלהב והמעודכן ביותר של החיים ברשת. אחרי שסיים דוקטורט על אידאולוגיות – תוצר מובהק של העידן המודרני, הוא ביקר (1989) בעמק הסיליקון: "שם גיליתי את הטכנולוגיה של העידן הפוסט-מודרני. פגשתי חוקרים, מהנדסים והאקרים, והבנתי שרשת האינטרנט היא הטכנולוגיה של הפוסט-מודרניזם הדיאלוגי כמו שהדפוס הוא הטכנולוגיה של המודרניזם המונולוגי".

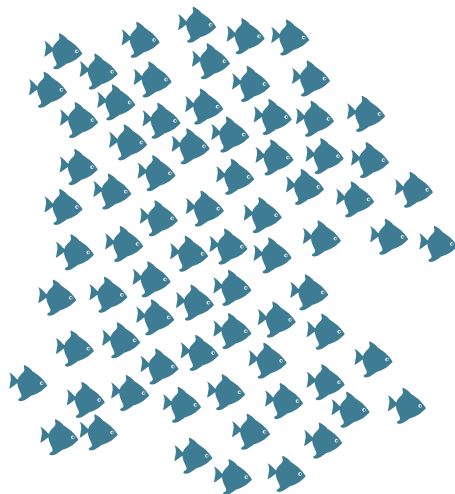
אחרי שהמיר את דתו לפוסט-מודרניזם אינטרנטי הוא חקר את המדיה החדשה והחל להפיץ את הבשורה בארץ, בעיקר במערכת החינוך. ב-1993 הוא קיבל הזמנה משרת החינוך, שולמית אלוני, להיות היועץ שלה לענייני תכנית התקשוב המקיפה הראשונה של משרד החינוך – "מחר 98". אחר כך עבר בצוות האסטרטגי של ראש הממשלה יצחק רבין. עידן יזם את פרויקט האינטרנט הבית ספרי

בסוף המאה העשרים, ובעיקר בתחילת המאה העשרים ואחת, הופיעה ישות חדשה המגלמת בתוכה עקרונות מהפכניים - ה"יצרן", כלומר היצרן-צרכן... כיום יש מאות מיליוני "יצרנים" כאלה בעולם - בעולם הוויקיפדיה-פייסבוק-יוטיוב-גוגל

בסן פרנסיסקו נציגים של גוגל, ויקיפדיה ופייסבוק ודיווחו על "אינטליגנציה קולקטיבית" המתהווה ברשת. שום מוח של גאון לא יכול להתמודד עם 550 מיליון מוחות המחברים כל יום בפייסבוק. המון דגיגים חזק בהרבה מכריש בודד, כמו שממחיש האיור שאני שולח לך הרגע.

אתה חוגג את חברת ההמונים הווירטואלית אבל לי היא נראית כאספסוף - המונים שיוודעים להתבטא בשורה אחת עילגת בטוויטר או בטוקבק אגרסיבי. עם כל הכבוד לחוכמת ההמון, מי שקידם את התרבות מאז ומעולם היו יחידים יוצאי דופן - מדינאים, מדענים, אמנים, מומציאנים. ההמון לא הביא חוכמה אלא בידור המוני ומשטרים טוטליטריים.

השפה שלך עוצבה בתרבות הריכוזית שלפני הרשתות החברתיות. העובדה שאתה מכנה את הכותבים בפייסבוק ובטוויטר "אספסוף" מעידה על ההטיות שלך - בעד האליטה החלולה הישנה ונגד הרוב האינטרנטי החדש. חברי האליטה בממסדי הספרות והעיתונות, בחינוך ובמשפט, באקדמיה ובתיאטרון הם בורים שכתבו וכתבים את העבר וההווה עבור הקומפלקס הווי-שלטון-עיתון-אקדמון. אתה משתמש באופן לא מודע במושגים הפיקטיביים שלהם; אתה שבו במה שבדריאר כינה "סימולקרה" - מסך עשן בלתי חריר של סימנים תלושים ממסומנים שאנשי יחסי ציבור ושיווק מייצרים ומפיצים. הרישתות החברתיות עם חוכמת ההמון שלהן יפזרו את מסך העשן הסימולקרי הזה.

הרשתות החברתיות הן היחידות שיכולות לקרוע את מסך העשן

האם החינוך האינטרנטי הוא חינוך רגיל רק באמצעים אחרים או שגלום בו פוטנציאל לחינוך אחר? המדיום הוא המסר, אין בכלל ספק. כלומר, המדיום (המחשב והרשת) מעביר מסר (חינוכי-חברתי-תרבותי) אחר, אחר לחלוטין. ב־2005 נעשה ברור לכול שהמדיום הזה מייצר חברה ותרבות אחרות וגם חינוך אחר. הסבר ונמק.

לאורך דורות שלטו מעטים במלאכת הקריאה והכתיבה והשתמשו בה לצורך שליטה בעם. מהפכת הרפוס במאה החמש עשרה הוציאה את השליטה מידי המעטים באמצעות הפצת הידע בספרים מודפסים. אך גם השליטה ברפוס הייתה בידי מעטים, והם הכתיבו לעם מה לקרוא ומה לחשוב. רוב העם אמנם לא ידע לקרוא, אך הרעיונות שמעטים קראו התפשטו מידועי הקרוא לנבערים. המונופול על הרפוס - העיתונים, הספרים והפמפלטים למיניהם - נוצל על ידי המדינה להידוק שלטונה. המונופול הזה עבר מאוחר יותר לאמצעים האלקטרוניים - הרדיו והטלוויזיה. מן המאה החמש עשרה עד סוף המאה העשרים העולם, ובתוכו גם החינוך, נשבה בידי ארבעה גורמים עתירי כוח: הווי-שלטון-עיתון-אקדמון. החינוך ההמוני ייצר צרכנים פסיביים עבור הייצור ההמוני של ההון. התקשורת ההמונית שכפלה את הצרכנות הפסיבית שהחינוך ההמוני יצר, תחזקה והגבירה אותה כדי שתפעל לאורך כל החיים עד יקנה. הרמוקרטיה ההמונית תפעלה את האזרח-יצרן הפסיבי שהחינוך והתקשורת ההמוניים יצרו. תמצית המודרניות היא אם כן חינוך-תקשורת-דמוקרטיה של המוני צרכנים מאולפי חינוך ושיווק, והיא משגשגת תחת כל השקפה וכל מפלגה - ימנית ושמאלית, ליברלית וסוציאליסטית.

בסוף המאה העשרים, ובעיקר בתחילת המאה העשרים ואחת, הופיעה ישות חדשה המגלמת בתוכה עקרונות מהפכניים - ה"יצרן", כלומר היצרן-צרכן, או באנגלית prosumer, כלומר producer-consumer. כיום יש מאות מיליוני "יצרנים" כאלה בעולם - בעולם הוויקיפדיה-פייסבוק-יוטיוב-גוגל. היצרנים האלה הם משתמשי התוכן ויצרני התוכן, והם מייצרים את "חוכמת ההמון". חוכמת ההמון עולה על חוכמתו של כל "גאון" יחיד, והיא מיישמת את הרעיון החתרני של מישל פוקו ורולאן בארת על "מות המחבר". מיליוני גולשים ומטסקקים ("כנסו, כנסו, רותי שולתתתתת") הורגים בכל יום את "היוצר היחיד", "הגאון". בעולם הווירטואלי שלהם, שהוא העולם האמיתי, אין היררכיות ואין הבדל בין עמוס עוז לבר רפאלי. בעולם הזה נוצרת בכל יום חוכמה עמוקה, מגוונת ומפתיעה. הרבר הזה התברר והובן בוועידה ב־2005, שבה התכנסו

השאלה הגדולה היא אם העניים ידעו למנף את עצמם באמצעות המכשירים רבי העוצמה האלה. ברור שמנגנון המדינה, באמצעות משרדי הממשלה, ומשרד החינוך ביניהם, יעשה הכול כדי לבלום את המהפכה

הסימולקרי הזה באמצעות חוכמת ההמונים ונדיבות ההמונים. הרשתות מגלות לנו, למשל, שסופרים או אמנים "יחידים סגולה", בדיוק כמו ידוענים למיניהם, הם בלונים שנופחו על ידי יחסי ציבור ומנגנוני שיווק.

אתה תולה הרבה תקוות ברשתות החברתיות; הן לא רק אמצעי לחינוך טוב יותר אלא גם לעולם צודק יותר.

הרשתות החברתיות הן מכשיר פוסט-קפיטליסטי. יכולת לראות זאת כבר לפני עשר שנים בתוכנות להורדת קבצים מסוג נפסטר וקאזה, שגרמו להפסדים של מיליארדים לתעשיית המוזיקה. בעלי האינטרס, זאבים בעור של כבש, צעקו "זכויות יוצרים!", אבל מחקרים הראו שהיוצרים רק מפסידים מ"זכויות היוצרים" ורוב הכסף הולך למו"לים ולמשרדי הפרסום. רשתות חברתיות כמו פייסבוק, גוגל, ויקיפדיה, אמאזון ואייפון מאפשרות לנו לחסוך את הוצאות הנייר, הדפוס והמשלוח ולקבל טקסטים בזול על גבי האייפד או הקינדל, בדיוק כמו שאפשר לקבל מוזיקה וסרטים חינם או במחיר זול מאוד לאייפוד ולאמפי 3 וכל זה ברווח גדול יותר ליוצרים שנפטרים מהמתווכים. השאלה הגדולה היא אם העניים ידעו למנף את עצמם באמצעות המכשירים רבי העוצמה האלה. ברור שמנגנון המדינה, באמצעות משרדי הממשלה, ומשרד החינוך ביניהם, יעשה הכול כדי לבלום את המהפכה. לכן קשה לחזות את תוצאות המאבק.

אתה מדבר על רשת אחת שוויונית, אבל בימים אלה היא מתפרקת לרשתות סגורות, לאפליקציות.

המלחמה בין חסידי "רשת אחת גלובלית ושוויונית" (טים ברנרס לי, מייסד הווב, גוגל וכו') לבין חסידי "רשתות מבודדות" (האפליקציות של פייסבוק, האיפון והאיפד של אפל ובמידה מסוימת חברות הסלולר) היא כרגע בעיצומה. המלחמה בין שני המחנות התחילה עם פריצת מהפכת האינטרנט בשנת 1995, כשהיו ספקי אינטרנט עם רשתות נפרדות (אמריקה אונליין, קומיוסרב וכו'). אבל אז באו טים ברנרס לי (שהמציא את ה-www) ואנדרסן (שהמציא את הדפדפן), ואפשרו לכל תת-הרשתות הגדולות והקטנות להתאחד. הראשונים הם אנטי-מונופוליסטיים. השניים מונופוליסטיים. לדעתי הראשונים ניצחו.

אתה לא חושש מההשפעות הקוגניטיביות והאתיות של הרשת? אנשי חינוך מדווחים על תופעת "דפקט הפרפר" (גלישה הפוזה ושטחית במקום העמקה בטקסט) או תופעת "העתק והדבק" (הורדת טקסטים מאתרים והגשתם בעבודת מחקר מקורית).

המלחמה בין חסידי "רשת אחת גלובלית ושוויונית" (טים ברנרס לי, מייסד הווב, גוגל וכו') לבין חסידי "רשתות מבודדות" (האפליקציות של פייסבוק, האיפון והאיפד של אפל ובמידה מסוימת חברות הסלולר) היא כרגע בעיצומה. המלחמה בין שני המחנות התחילה עם פריצת מהפכת האינטרנט בשנת 1995, כשהיו ספקי אינטרנט עם רשתות נפרדות (אמריקה אונליין, קומיוסרב וכו'). אבל אז באו טים ברנרס לי (שהמציא את ה-www) ואנדרסן (שהמציא את הדפדפן), ואפשרו לכל תת-הרשתות הגדולות והקטנות להתאחד. הראשונים הם אנטי-מונופוליסטיים. השניים מונופוליסטיים. לדעתי הראשונים ניצחו.

אתה לא חושש מההשפעות הקוגניטיביות והאתיות של הרשת? אנשי חינוך מדווחים על תופעת "דפקט הפרפר" (גלישה הפוזה ושטחית במקום העמקה בטקסט) או תופעת "העתק והדבק" (הורדת טקסטים מאתרים והגשתם בעבודת מחקר מקורית).

"דפקט הפרפר" הוא לא דפקט של התלמידים הגולשים, אלא של הפרופסור שהמציא את המונח ושל הפרופסורים שקנו אותו ואינם רוצים לאפשר לתלמידים לפרוץ קדימה. מה רע בקריאה מימנת

דרווין, פרויד, פיאז'ה וכל אדמו"רי המדע, הפסיכולוגיה והחינוך האחרים טעו בהנחה שלהם שהמוח האנושי אחיד ויציב; המוח האנושי משתנה מאדם לאדם והוא מותנה בטכנולוגיית המידע שהאדם משתמש בה

קפוא. בכלכלת האינטרנט ובארגוני האינטרנט זמן העבודה והמבנה הארגוני גמישים ומרוכזים סביב פרויקט. בית הספר מכין את התלמידים לעבודה במפעלים ובארגונים נכחדים, הוא מכין אותם לעולם של אתמול.

מהם המאפיינים של החינוך האינטרנטי וכיצד הם יושעו אותנו?

המאפיין המרכזי של החינוך האינטרנטי הוא מעבר ממונולוג לשיחה. במקום המונולוג של הסופר, העיתונאי, הקריין בטלוויזיה והמורה בכיתה, מופיע דיאלוג עם יחידים או קהל. פייסבוק וטוויטר אף הרחיקו לכת; הן לא צריכות "יוצר" או ידוען כדי להגיב עליהם בטוקבקים. העיקרון המרכזי שלהן הוא שיח המונים המכונן קהילות בדומה לקהילות בחברות קדם-מודרניות.

אלה שמונה עקרונות היסוד של החינוך השיחתי לעומת החינוך המונולוגי:

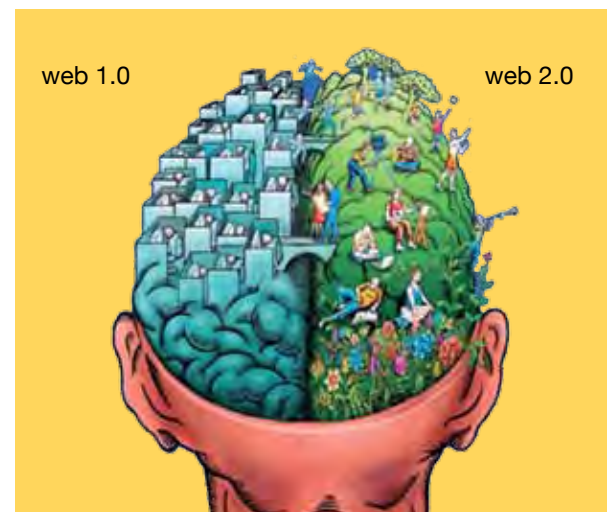
1. מאחרות הזמן והמרחב לריבוי זמנים ומרחבים שבהם מתאפשרת למידה.
2. מאחרות הנרטיב לריבוי נרטיבים. אין יותר "משורר לאומי" אחד ולא "היסטוריה לאומית" אחת; אין אליטות או רודנים שקובעים מהי תרבות נמוכה ומהי תרבות גבוהה.
3. ממערכת החינוך כנקודת מוצא של התהליך החינוכי ללומד כנקודת המוצא של התהליך החינוכי.
4. מכיתה של שלושים-ארבעים תלמידים משננים לצוותים של בין חמישה לשמונה תלמידים יזמים.
5. מתלמיד כצרכן פסיבי לתלמיד כיצורן אקטיבי.
6. ממורה שוטר וספק ידע למורה מנחה ומדריך באיתור ועיבוד ידע.
7. מהערכה באמצעות בחינה שבודקת שינון של תכנים חסרי שימוש להערכה שבודקת חשיבה ביקורתית ויצירתית סביב עבודה על פרויקט.
8. מהתמקדות בידע נגיש לילדים באינטרנט להתמקדות בידע שאינו מצוי באינטרנט ויכול להתגלות או להיווצר באמצעות האינטרנט.

החינוך המתוקשב יפרק את בית הספר?

בית הספר במתכונתו המוכרת יצטרך להיעלם. איוואן איליץ' הרחיק ראות מכולם בספרו הידוע "ביטול בית הספר" מראשית שנות השבעים. אבל כגודל החזון גודל העיכוב. ריצ'רד רורטי הראה איך כל השיח החינוכי הקדם-מודרני שלפני המהפכה הצרפתית נעלם בדור אחד כאשר החינוך עבר מידי הכנסייה לידי המדינה והפך מחינוך דתי לחינוך מודרני. יעברו, לצערי, עוד עשרות שנים עד שהמדינות יפשוטו את הרגל, למשל ויון ואירלנד, ויבינו שהן אינן יכולות להמשיך ולתחזק חינוך שמכין לסביבות חשיבה ועבודה של

צבעונית, קולאז'ית, מגוונת ומורכבת הופכת לחוויה דיכוטומית של שחור-לבן; (3) כל שוני מדורג ומקבל ציון לצורך מיון.

אם למצלמת שחור-לבן הייתה תודעה, היא הייתה טוענת שהעולם שחור-לבן. היא לא הייתה מסוגלת להבין שהעולם צבעוני. אם למצלמת סטילס צבעונית הייתה תודעה, היא הייתה טוענת שהעולם צבעוני וסטטי. היא לא הייתה מסוגלת להבין שהעולם דינמי. באותו אופן יש הבדלים עצומים בין המוח של האנאלפבית למוח של הידוע קרוא ולמוח של הגולש באינטרנט – ויש לכך ראיות מן המחקר הנוירולוגי. לכן דרווין, פרויד, פיאז'ה וכל אדמו"רי המדע, הפסיכולוגיה והחינוך האחרים טעו בהנחה שלהם שהמוח האנושי אחיד ויציב; המוח האנושי משתנה מאדם לאדם והוא מותנה בטכנולוגיית המידע שהאדם משתמש בה. אפילו המעבר מווב 1.0 לווב 2.0, שגרם להופעתם של היצרנים, משנה את מבנה המוח, כפי שמרגים האיור שאני שולח לך הרגע.

בית הספר הוא מקום עתיק ומזיק.

ההנזק אינו רק קוגניטיבי, הוא גם מוטיבציוני – אנחנו ממאסים על התלמידים את הלמידה והורסים את ההנעה שלהם ללמוד. תלמידים וסטודנטים יושבים כל השנה עטופים בשחף"צים ומקווים להגיע לקו הגמר – הבחינות – בשלום.

חשוב גם על הנוק הכלכלי: השינויים בעולם הווב 2.0 מהירים כל כך עד שהידע מתיישן עוד לפני שהוא מועבר לתלמידים. בעולם של ימינו הידע מקושר, והוא מתפתח בכל רגע כמו בהיפר-סקסט באינטרנט. בתכנית הלימודים הידע מחולק למקצועות והוא

הרשתות החברתיות הן היחידות שיכולות לקרוע את מסך העשן הסימולקרי הזה באמצעות חוכמת ההמונים ונדיבות ההמונים. הרשתות מגלות לנו, למשל, שסופרים או אמנים "יחידי סגולה", בדיוק כמו ידוענים למיניהם, הם בלונים שנופחו על ידי יחסי ציבור ומנגנוני שיווק

אין בעולם משרד חינוך שעשה חינוך אינטרנטי. אולי הטכנולוגיה אינה מוכנה למהלך כזה וצריך להמתין לדור הבא?
הטכנולוגיה מוכנה; המשרדים והאנשים לא מוכנים. תבין, אנחנו ערב מהפכה, כמו צרפת ב־1789. אנחנו פשוט לא מעזים להיות ראשונים.

אם החינוך האינטרנטי יממש פעם את החזון שלך, אתה תיחשב לאחד המבשרים שלו. איך הגעת לעניין הזה?
בכיתה ד' הבנתי שהמדיום הוא המסר. השתעממתי להתפלל בכל יום את אותה תפילה באותו סידור. אז אבא שלי קנה לי את האנציקלופדיה "מכלל". גמרתי אותה בחודשיים של החופש הגדול. אבל אבא שלי לא ידע שהמדיום הוא המסר ושהתעמקות שלי בערכי האנציקלופדיה יהיו תוצאות מרחיקות לכת, שהן ירחיקו אותי מאורח החיים המסורתי של המשפחה. כשקראתי באנציקלופדיה על דרווין ועל מרקס ועל החלל ועל בעיית הפליטים זה לא התאים לבית הספר ולקהילה שבהם למדתי וחייתי, אי שם במושב בנגב שהיה מעין פרבר פרובינציאלי של עיירה פרובינציאלית, נתיבות. הפנמתי בהתלהבות את הנרטיב המודרניסטי־חילוני־מדעי ונטשתי את הנרטיב המסורתי־ידידי. היום אני כבר לא מאמין לנרטיב המודרניסטי והוא נראה לי שריד של שבטים קדמונים שחיו בשלוש המאות האחרונות.

ביצעת שתי קפיצות: מעולם מסורתי לעולם מודרני ומעולם מודרני לעולם פוסט־מודרני. אתה נותן ביטוי לאמונה החדשה שלך במונחים של הרשת והחינוך האינטרנטי. כבר שנים אתה מנסה לקדם את החינוך הזה והקדמה לא באה. ייתכן שאתה מתוסכל ומקצין את הרטוריקה?

אני לא מתוסכל. בדיוק כמו שאבות אבותיי באי ג'רבה בתוניסיה קיוו אלפיים שנה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", כך אני מקווה לחינוך אחר ולחברה אחרת. התקווה עצמה היא אושר גדול. אבל אבות אבותיי המתונו אלפיים שנה; אני אמתין הרבה פחות, אולי עשרים שנה.

למה להמתין? אתה מרצה בשתי אוניברסיטאות ויכול לעשות שם חינוך אינטרנטי.

זה מה שאני עושה. אני מלמד חמישה קורסים בסביבה אינטרנטית. שני קורסים נערכים רק באינטרנט ואני מעודד את הסטודנטים לעשות ויקי־קורס – קורס שבו הסטודנטים הם יצרני התוכן. אני רואה אור, בהוב דגיטלי, בקצה הקורסים שלי, ואולי גם בקצה האוניברסיטה ובית הספר. ■

המאה התשע עשרה. ככה זה; שינויים אמיתיים בחינוך מגיעים רק אחרי משברים בסדר גודל היסטורי.

האם משרד החינוך שלנו מבין את המשמעות של חינוך אינטרנטי או שהוא חושב על חינוך מתוקשב במסגרת בית הספר של המאה התשע עשרה?

משרד החינוך שלנו אינו מסוגל לפתור את בעיית החינוך כי הוא עצמו בעיית החינוך, בעיה שיש לפתור בדחיפות ושעד פתרונה יהיה קשה לפתור את הבעיות האחרות. משרד החינוך, כמו מוסדות חינוך אחרים, הוא מוסד בירוקרטי של המאה התשע עשרה. מוסד מן המאה התשע עשרה אינו יכול להוציא את החינוך מהמאה התשע עשרה ולהביא אותו למאה העשרים ואחת. שים לב, למשל, לעובדה שהאחריות על האינטרנט במערכת החינוך נמסרה לידי המנהל למדע וטכנולוגיה. מה בדיוק הקשר בין מדע וטכנולוגיה לאינטרנט? המשרד, כמו החברה סביבו, שרוי בנט לג.

נט לג?

ברומה למושג ג'ט לג, שמצביע על כך שהגוף והתודעה האנושיים מתקשים להסתגל למהירות המטוס וסובלים מהפרעות בשינה למשך יום־יומיים אחרי הנחיתה, כך המושג "נט לג" מצביע על הקושי של האדם להסתגל למהירות ההתפתחות של הטכנולוגיה האינטרנטית. בעוד שהטכנולוגיה של המטוס מקפיצה אותנו כמה שעות קדימה, הטכנולוגיה של האינטרנט מקפיצה אותנו כמה עשרות שנים קדימה. הגוף נמצא בעידן הפוסט־מודרני, ואילו התודעה נשארה בעידן המודרני. הנה כמה סימפטומים של התופעה הזאת: אנחנו אומרים שילדינו אינם קוראים "כמו פעם" וזה רע, אבל ילדינו כותבים כפי שלא כתבו אי פעם וזה טוב וזה בא על חשבון הקריאה. אנחנו חושבים שביבי הוא ראש ממשלה ומנהיג את המדינה, אבל הטכנולוגיה האינטרנטית יצרה כפר גלובלי שאין בו מנהיגים ואין בו מדינות, אלא תהליך כביר של גלובליזציה, שמכתיב למנהיגים ולמדינות את סדר היום שלהם. מאז ומעולם מי שחולל את ההיסטוריה היו מערכות אקולוגיות ותנועות של מיליוני אנשים, כפי שכתב טולסטוי ב"מלחמה ושלוש": "המנהיגים הם רק העשן המיתמר מהספינה, אך לא קובע את כיוונה". הרשת העניקה להמונים כוח עצום לנווט את הספינה.

אם אתה משרד החינוך, מה אתה עושה?

אני משקיע 960 מיליון דולר בארבע שנים כדי לממש שלוש מטרות: 1. שליש מהכסף לנטיבוקים ואייפדים לילדים ולמורים. 2. שליש מהכסף להכשרת מורים ולשיפור תנאי העבודה שלהם. 3. שליש מהכסף לבניית תכנית לימודים חדשה תואמת המאה העשרים ואחת.

אשר עידן